

FRÁSÖGN

af fundi Evrópuráðsþingsins í Strassborg 26.–30. janúar 2015.

Af hálfu Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins sóttu fundinn Karl Garðarsson, formaður, Ögmundur Jónasson og Brynjar Níelsson, auk Vilborgar Ásu Guðjónsdóttur ritara. Helstu mál á dagskrá voru fullgilding kjörbréfa rússnesku sendinefndarinnar, staða mannúðarmála í Úkraínu og vernd fjölmiðlafrelsis í Evrópu. Þá fóru fram utandagskrárumræður um hryðjuverkaárásirnar í París 7., 8. og 9. janúar sl.

Að venju hófst fyrsti þingfundur ársins á kjöri forseta þingsins. Anne Brasseur frá Lúxemborg var endurkjörin í embættið en hún var ein í framboði. Í opnunarræðu sinni ræddi Brasseur m.a. ástandið í Úkraínu og hættuna á því að landfræðipólitík yrði yfirsterkari gildum lýðræðis og réttarríkis og jafnvel mannlífa. Evrópa þyrfti á Rússlandi að halda sem áreiðanlegum samstarfsaðila og ábyrgs stórveldis en Rússland yrði að virða alþjóðlegar skuldbindingar til að það gæti orðið friður, öryggi og stöðugleiki í Evrópu.

Utanríkisráðherra Belgíu, Didier Reynders, ávarpaði einnig þingið og sagði m.a. frá áhersluatriðum belgísku formennskunnar í ráðherranefnd Evrópuráðsins. Hann ræddi enn fremur um viðleitni Evrópuráðsins gegn öfgahyggju og hryðjuverkum. Nefnd sérfræðinga hefði nýverið verið stofnuð til að uppfæra sáttmála ráðsins um forvarnir gegn hryðjuverkum (e. Convention on the Prevention of Terrorism) með það að markmiði að hann feli í sér lagalega bindandi aðgerðir til að takast á við þá ógn sem felst í hryðjuverkamönnum sem snúa aftur til síns heima í Evrópu frá stríðshrjáðum svæðum.

Í ræðu sinni ræddi framkvæmdastjóri Evrópuráðsins, Thorbjörn Jagland, um ástandið í Úkraínu og sagði frá starfi ráðsins við uppbyggingu í Úkraínu og við endurbætur á dómskerfinu og gegn spillingu í Rússlandi.

Á fundi sínum í apríl 2014 ákvað þingið að svipta rússnesku sendinefndina atkvæðisrétti ásamt rétti til að sitja í helstu stjórnnum þingsins og taka þátt í kosningaeftirliti. Þingið áskildi sér einnig rétt til að ógilda kjörbréf rússnesku sendinefndarinnar ef Rússland drægi ekki úr stigmögnun ástandsins í Úkraínu og tæki til baka innlimun Krímskaga fyrir janúarfund þingsins 2015. Á fundinum í janúar ákvað þingið að fullgilda kjörbréf sendinefndar Rússa en að réttindi hennar yrðu áfram jafn takmörkuð og áður til næsta þingfundar 20.–25. apríl nk. Ef Rússar sýna viðleitni til að draga innlimun Krímskaga til baka, rannsaka mannréttindabrot, leysa upp heraflla sinn í Úkraínu og takmarka ekki starf sjálfstæðra fjölmiðla, hyggst þingið skoða að gefa Rússum full réttindi aftur. Þingið áskildi sér jafnframt rétt til að ógilda kjörbréf rússnesku sendinefndarinnar á fundi sínum 22.–26. júní nk. ef engra framfara yrði vart hvað varðar áðurnefnd atriði. Loks lagði þingið til að stofnaður yrði sérstakur vinnuhópur þingforseta rússnesku dómunnar og úkraínska þingsins til stuðnings framkvæmdar á tillögum Evrópuráðsþingsins.

Í ályktun um slæma stöðu flóttamanna og vegalauss fólks á átakasvæðum í suðausturluta Úkraínu kallar þingið eftir að aðilar deilunnar virði með öllu vopnahléið sem samþykkt var í Minsk 5. september sl., hlíti alþjóðlegum mannréttinda- og mannúðarlögum, leysi alla stríðsfanga úr haldi, tryggji aðgengi mannúðarsamtaka og rannsakenda að átakasvæðum og útvegi stjórnvöldum í Úkraínu og alþjóðlegum rannsakendum öll gögn sem gætu aðstoðað við rannsóknir á mannréttindabrotum á landsvæði Úkraínu. Í ályktuninni er því jafnframt beint til úkraínskra stjórnvalda að hlíta að fullu alþjóðlegum reglum um vegalaust fólk og rannsaka og þar sem við á lögsækja aðila vegna meintra mannréttindabrota gegn vegalausum fólki. Því er síðan beint til rússneskra stjórnvalda að stilla sig um að valda óstöðugleika í Úkraínu og styðja hernaðarlega við aðskilnaðarsinna og þau hvött til að nýta áhrif sín frekar til að fá aðskilnaðarsinna til að virða að fullu og innleiða ákvæði Minsk-vopnahlésins.

Þá er kallað eftir að rússnesk stjórnvöld haldi áfram að bjóða úkraínskum flóttamönnum vernd og einfaldi umsóknarferli hælisleitenda. Þingið kallar einnig eftir að alþjóðasamfélagið haldi áfram að styðja við vegalaust fólk og flóttamenn í Úkraínu, sem og úkraínsk stjórnvöld í viðleitni þeirra til að þróa langtímaáætlanir fyrir vegalaust fólk.

Í ályktun um fjölmiðlafrelsi lýsti þingið yfir miklu áhyggjum af sífelld versnandi stöðu þegar kemur að öryggi blaðamanna og fjölmiðlafrelsi í Evrópu og hvatti aðildarríki til að auka starf sitt á þessu sviði. Meintar árásir á fjölmiðla í átökunum í Austur-Úkraínu voru fordæmdar og kallað eftir því að stjórnvöld í Úkraínu og Rússlandi rannsaki brotin og lögsæki gerendur. Í tilmælum til ráðherranefndar Evrópuráðsins lagði Evrópuráðsþingið til að nefndin komi á framfæri aðgerðaáætlun Sameinuðu þjóðanna um öryggi blaðamanna, auki viðleitni Evrópuráðsins þegar kemur að öryggi blaðamanna og þrói fræðsluáætlanir fyrir lögregluþyrifvöld í aðildarríkjum um vernd blaðamanna og fjölmiðlafrelsi. Þá er leitast eftir að nefndin fylgist vel með því að aðildarríki framkvæmi hratt og örugglega dóma Mannréttindadómstóls Evrópu er varða alvarleg brot á fjölmiðlafrelsi og auki samstarf og stuðning við aðildarríki á þessu sviði, þar á meðal við þjóðþing aðildarríkja. Karl Garðarsson tók þátt í umræðum um málið fyrir hönd síns flokkahóps. Hann sagði fjölmiðlafrelsi í Evrópu takmarkaðra nú en oft áður og ríkisstjórnir, eigendur fjölmiðla og aðra hagsmunaaðila ráðast á fjölmiðla í tilraun til að hafa áhrif á almenningsálitid. Fjárhagslegur stöðugleiki ríkisfjölmiðla væri lítill í sumum aðildarríkjum sem ógnaði sjálfstæði þeirra og drægi úr líkunum á opinni og óhlutdrægri umfjöllun. Þá væri skortur á gagnsæi þegar kæmi að eignarhaldi fjölmiðla sem drægi úr líkunum á fjölhyggju í fjölmiðlum, og þar með í samfélaginu og í stjórnmálunum. Blaðamönnum í Evrópu væri ógnað, það væri ráðist á þá, þeir fangelsaðir, pyntaðir og myrtir. Aðildarríki Evrópuráðsins yrðu að gera allt sem í valdi þeirra stæði til að koma í veg fyrir slík grimmdarverk. Loks sagði Karl frá skýrslu samtakanna Blaðamenn án landamæra um fjölmiðlafrelsi í heiminum árið 2014. Í skýrslunni er skýrt frá því hvernig deilur og átök hafa neikvæð áhrif á fjölmiðlafrelsi, bæði á átakasvæðum og eins með hertum þjóðaröryggisreglum sem skerða oft rétt almennings til upplýsinga.

Í ályktun um hryðjuverkaárásirnar í París 7.-9. janúar sl. kallaði þingið eftir að aðildarríki stilltu sig um að framkvæma óskipulagt fjöldaeftirlit með borgurum, veittu löggæslustofnunum og öryggis- og leyniþjónustum nægilegt fjármagn og þjálfun til að takast á við vaxandi ógn af hryðjuverkum og tryggðu að leyniþjónustur Evrópuríkja ykju samstarf sín á milli og samstarf við ríki í Mið-Austurlöndum og í arabaheiminum. Loks kallaði þingið eftir að aðildarríki og nágrannarríki þeirra undirrituðu og fullgiltu sáttmála Evrópuráðsins um forvarnir gegn hryðjuverkum og fagnaði sérstaklega viðauka við sáttmálann sem sneri að hryðjuverkamönnum sem snúa aftur til síns heima. Ögmundur Jónasson tók þátt í umræðum um málið fyrir hönd síns flokkahóps. Hann sagði hryðjuverkaárásirnar í París minna okkur öll á að baráttan fyrir frelsinu tæki aldrei enda og sagði vernd fjölmiðlafrelsi vera vernd frjáls og lýðræðislegs samfélags. Hann varaði þó jafnframt við því að samheldni í garð frelsis breyttist í valdbeitingu. Fjöldasamkomur í kjölfar árásanna hafa verið til stuðnings frjálsræðis, tjáningarfrelsis og frelsis almennt og ætti ekki að túlka sem ágreining. Þær sýndu ef til vill styrk en það væri fyrst og fremst siðferðilegur styrkur. Hann vísaði í orð Olemic Thommessen, forseta norska stórþingsins, sem sagði að í kjölfar hryðjuverkaárásanna í Osló og Útey hefðu Norðmenn brugðist við með því að senda út skilaboð um andstöðu við hryðjuverk frekar en að krefjast refsingar.

Af öðru sem var samþykkt á þinginu má nefna ályktun um framkvæmd samkomulags milli Evrópuráðsins og Evrópusambandsins, eftirfylgni Svartfjallalands við aðildarskuldbindingar sínar, réttinn til að semja sameiginlega um laun, þar á meðal að fara í verkfall, umburðarleysi og mismunun í Evrópu með sérstakri áherslu á kristna menn, flokkafلاك þingmanna eftir að þeir hafa verið kjörnir á þing og áhrif þess á samsetningar landsdeilda, vitnavernd sem ómissandi tæki í baráttunni gegn skipulögðum glæpum og hryðjuverkum í Evrópu og jafnrétti fatlaðs fólks. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins og á vefsvæðinu www.assembly.coe.int